

Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging

DE IJSSELSTREEK

Werkgroep voor Botanie en Ecologie

KNNV

vereniging
voor veldbiologie

inventarisatieverslag van

WECHELERVELD IN DEVENTER 1989

door

DE IJSSELSTREEK

Werkgroep voor Botanie en Ecologie

DE IJSSELSTREEK
Werkgroep voor Botanie en Ecologie

HET WECHELER VELD te Deventer

Ligging en globale kenschets

Het gebied is gelegen aan de noordoostkant van de stad Deventer en aan de oostkant van de provinciale weg naar Raalte (kaart A). Het terrein was en is ter plaatse beter bekend onder de naam Exersitieveld; dit omdat het al minstens 50 jaar en waarschijnlijk langer door militairen als oefenterrein wordt gebruikt. Volgens de top. kaart uit de 20er jaren ligt het oorspronkelijke Wecheler Veld aan de zuidkant van het militaire veld. De naam Wecheler komt ook al voor op een van de eerste top. kaarten (ca. 1840); het betreft een kleine buurtschap met een kerkje.

Omstreeks het midden van de vorige eeuw maakte het gebied deel uit van uitgestrekte vochtige heiden met vennen en moerassige laagten (krt C). Volgens een top. kaart uit de 20er jaren was het nog steeds een vochtig en open gebied zonder opgaande begroeiingen van betekenis (krt B, ged. zichtbaar). Vermoedelijk hebben ook toen heide(achtige) vegetaties nog grotendeels het beeld bepaald. Tegenwoordig heeft het terrein naast het (nog steeds) militaire gebruik een recreatieve functie; zeker in de nabijheid van een grote stad als Deventer. Door het gebied voeren dan ook verschillende wandelpaden en bevindt zich aan de randen parkeerruimte voor auto's. Verder wordt het Wecheler Veld doorsneden door een oost-west gaande zandweg, die het onderhavige terrein in twee ongeveer gelijke delen verdeeld. Aan de noordwestkant bevindt een thans buiten gebruik zijnde vuilstortplaats. Nadat deze met een zandpakket is afgedekt werd de heuvel met boom- en struiksoorten ingeplant. Ter hoogte van de stortplaats is een dierenasiel gevestigd. Merkwaardigerwijs is de Wechelerweg eigendom van de gemeente Diepenveen terwijl het eigenlijke Exercitieterrein aan de gemeente Deventer toebehoort. Dit is verhuurd aan het Ministerie van Defensie tbv. militaire oefeningen. Het wordt beheerd door de Stichting 'IJssellandschap' van de gemeente Deventer.

Bodem.

Bodemkundig gezien bestaat een groot deel van het Wecheler Veld uit zg. leemgronden, dwz. dat hier vrij dikke leemlagen worden aangetroffen op minder dan 80 cm diepte. Hierin kan het aandeel leem plaatselijk meer dan 50 % bedragen; vooral in het noordelijke gedeelte, een groot deel van de zandweg inbegrepen. Vanwege de lage ligging van het gebied kan het leemachtige karakter deels veroorzaakt zijn agv. afzettingen door hier eertijds stromend water. Hierin komt veel ijzeroxide voor. Aan de andere kant is het grootste deel van de aanwezige leem van eolische oorsprong. Dit betekent dat het fijne bodemmateriaal hier door winden is aangevoerd; men noemt dit zg. lössleem. Van deze bodems kan worden gezegd dat ze tot in de verre omtrek niet worden aangetroffen en als zeldzaam moeten worden aangemerkt. Dat het Wecheler Veld, gezien het (intensieve?) gebruik deels nog gave vegetaties herbergt is waarschijnlijk mede te danken aan de aanwezigheid van een kalkrijke ondergrond die een bufferend effect heeft op storende invloeden van buiten. Ook al omdat het grondwater hier doorgaans nog binnen de invloedssfeer van de beworteling van de vaatplanten komt. Onderzoek heeft uitgewezen dat er naast minerale kalk plaatselijk ook moeraskalk voor kan komen.

Een gedeelte ten noorden en het deel ten zuiden van de veldweg bestaat uit een veldpodzolbodem. Deze tot de humeuze podzolgronden gerekende bodems bestaan uit fijn lemig zand en zijn vaak gekoppeld aan de jonge heideontginningen. Pleksgewijs worden ook hier kleine en grotere leemlagen (lenzen) aangetroffen. IJzeroxiden komen er in het algemeen

weinig in voor. Onder de genoemde bodemgronden gaat het profiel over in zandafzettingen van het oude Rijnsysteem. De Wecheler weg wordt aan beide zijden door doorgaans ondiepe greppels begeleid. Hier en daar is de begreppeling wat dieper. Langs een groot deel van de steilkanten kan men goede indruk krijgen van het lemige karakter van de bodem.

Flora en vegetaties

Volgens het beeld op oude(re) kaarten maakte het gebied een open indruk, dwz. dat er in ieder geval nauwelijks opgaande begroeiingen voorkwamen. Vóór de heideontginningen maakte het deel uit van uitgestrekte vochtige en droge heidegebieden die het toenmalige landschap kenmerkten. Agv. een aantal omstandigheden die vooral te maken hadden met een veranderend sociaal klimaat, nam het oude agrarische gebruik van de heiden af en kwam in de tweede helft van de vorige eeuw de bosontwikkeling op gang. Het Wecheler Veld zal vermoedelijk ook in de vorige eeuw al een militaire bestemming hebben gekend. Hoewel er bomen staan die zeker ouder dan 100 jaar zijn, zal het om die redenen lang onbebost zijn gebleven. Wel komen hier en daar delen voor met Grove den (*Pinus sylvestris*) die vermoedelijk zijn aangeplant. Verder staan er hier en daar oude opgaande eiken en zware berken. Het is mogelijk dat er bomen zijn die uit spontane opslag zijn voortgekomen; duidelijk is dit niet. Het is niet bekend of het gebied eerder onderzocht is en of er nadere gegevens bestaan over de ontwikkeling van de vegetatie. Mogelijk dat hierover bij deze en gene nog informatie is te vergaren om in het onderhavige rapport te verwerken.

Het huidige beeld vertoont een afwisselend patroon met beboste delen en open lage vegetaties. De laatsten vertonen vaak een grasachtig karakter waar heidesoorten nagenoeg ontbreken. Een belangwekkende soort hier is om. Stijve ogentroost. In andere delen domineren soorten als Struikheide en pleksgewijs Dopheide of beide hebben minstens een groot aandeel in de bedekking. Opvallende soorten die vnl. in het wat meer open grasland voorkomen zijn om. Ogentroost, Borstelgras, Tandjesgras, eea. In de heidevegetatie kan men plaatselijk fraaie begroeiingen met Klokjesgentiaan aantreffen. Ook een soort als Tormenitil kan men frekwent aantreffen. In een van de greppels werd op de nog redelijk vochtige bodem over een lengte van vele meters Waterpostelein gevonden. Een belangrijke soort die eveneens op verschillende plaatsen (soms met tientallen exemplaren) voorkomt is Grondster. De steilkanten van de lange begreppeling in het terrein zijn op veel plaatsen (vooral daar waar het lemig is) begroeid met dichte zoden van het zeldzame levermos *Scapania nemorosa* (Schoffelfmos). De hiervoor genoemde soorten moeten in het algemeen als (vrij) zeldzaam worden beschouwd. Vegetatiekundig gezien kunnen de vegetaties van het Wecheler Veld in enkele verbonden en associaties worden ondergebracht; deze vertonen onderling een nauwe relatie met elkaar. Deze gemeenschappen als

zodanig moeten eveneens als zeldzaam worden aangemerkt. In een later stadium zal hierop nader worden ingegaan.

De beboste delen zijn maar globaal onderzocht. Er kan hierover weinig meer worden gezegd dan dat het aan de noord- en oostzijde wat voedselrijker is en iets vochtiger. De west- en zuidkant zijn voedselarmer en schraler.

Het karakter aan westzijde (Raalterweg) wordt bepaald door opgaand bos met overwegend berk en hier en daar eik of een enkele Grove den. Er komt nog al wat opslag voor van eik. Een aardige vondst in de struiklaag was het voorkomen van enkele ex'n Hulst. Verder pleksgewijs een dominantie met braamstruweel. In de kruidlaag komt om. voor Pijpestrootje (veel), Duinriet, struisgras (soort niet ged.), en aan de randen hier en daar Pitrus.

De begroeiingen van de bosdelen aan de zuidkant worden bepaald door opgaande berken en daartussen enkele grote eiken. Verder wat Grove dennen in gesloten en open verband. In de ondergroei veel braamstruweel alsmede opslag van berken. In de kruidlaag Pijpestrootje.

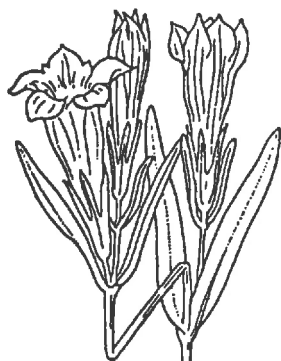
Het bos aan de oostkant is wat rijker. Dit kan samenhangen met een betere waterhuishouding omdat hier ook de Wetering door/langs voert. De opstanden worden hier vnl. bepaald door veel berk, eik en Grove den. Van deze soorten soms forse exemplaren. In de struiklaag komt om. Hazelaar voor en in de kruidlaag Ruwe smale; deze wijzen op voedselrijkere milieu-omstandigheden.

De opstanden aan de noordkant bestaan uit opgaande berken en eiken, waar onder zware (oude) bomen. Hier komt wat meer natuurlijke opslag voor van eik dan elders. De buitenzijde wordt begrensd door een sloot. In dit gedeelte ligt ook een oude niet meer in gebruik zijnde vuilstortplaats. Omdat het bos een tamelijk open karakter heeft komt er in de kruidlaag plaatselijk een grasvegetatie voor.

Samenvattend mag worden geconcludeerd dat genoemde soorten tot bepaalde typen schraallandvegetaties behoren waarvan het voortbestaan in Nederland ernstig wordt bedreigd. Des te opmerkelijker is het dan ook dat deze zich, ondanks de negatieve invloeden, onder de rook van een grote stad min of meer hebben kunnen handhaven (zie onder bodem, pag.). Effecten die het geheel (kunnen) bedreigen zijn vooral intensieve recreatie en/of militair gebruik, evt. verdere verlaging van de grondwaterstanden, toenemende verbossing, enz. Met zijn ongetwijfeld unieke aanwezige potenties kan het Wecheler Veld door een gericht beheer/gebruik de natuurlijke waarden blijven behouden. Instandhouding en bevordering van de mogelijkheden tot bescherming van de aanwezige ecotopen zou dan ook ernstig moeten worden overwogen; het is de moeite meer dan waard. Hoe een adequaat beheer er in detail uit zou moeten zien kan niet nauwkeurig worden aangegeven en dient nader besproken

te worden. Wel lijkt het gewenst hier daar te bekijken hoe en welke houtopstanden eventueel kunnen worden gedund resp. dienen te verdwijnen tbv. uitbreiding van de schraalland-vegetaties. Mogelijk dat er hier en daar wat kan worden geplagd.

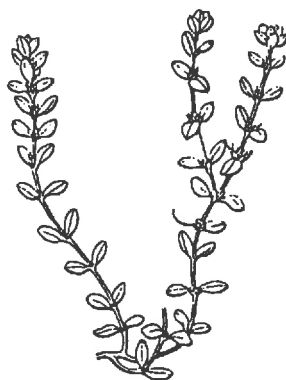
Bij dit alles dient men in overweging te nemen of als gevolg van bepaalde beheersmaatregelen het huidige padenstelsel kan worden gehandhaafd. Ervaring leert ook dat recreanten zelf geleidelijk routes door een terrein volgen als de structuur van het gebied verandert. Hierop inspelen en het beheer daaraan aanpassen kan soms de gewenste situaties opleveren. Kwetsbare delen moeten echter worden vermeden. ! De bezoeker dmv. bebording wijzen op enkele belangrijke aspecten van het vrij unieke karakter van dit terrein wil nog wel eens resultaat opleveren. Eventuele rustplekken (bv. banken) zover mogelijk van de meer tredgevoelige vegetaties houden. Kortom, dit zijn zo maar enige wenken en suggesties die mogelijk in een beheersplanning kunnen worden betrokken. Het lijkt echter wel wenselijk dat bepaalde (negatieve) ontwikkelingen tijdig worden onderkend om te kunnen 'bijsturen' als er iets fout dreigt te gaan!. Een van de methoden is het in kaart brengen van de vegetaties. Aan de hand van vegetatiekaarten kan de ontwikkeling van de begroeiingen periodiek worden gevolgd.

Klokjesgentiaan.

Lythrum portula / Waterpostelein

Illecebrum verticillatum / Grondster

Resultaten van het onderzoek.

Het gebied is in 1989 twee keer bezocht. De bezoeken waren echter onvoldoende om het gehele terrein uitputtend te bekijken en te inventariseren.

De belangrijkste begroeiingen worden gevormd door delen met open lage (heide)schrale vegetaties aan weerszijden van de Wecheler weg. Hiertoe zijn ook de begroeiingen gerekend in meer en minder diepe begreppelingen langs de weg. Op de kaart zijn deze percelen aangegeven als 1, 2 en 3. Hoewel soorten en bedekking van deze stukken enigszins verschillen behoren ze vegetatiekundig tot verwante gemeenschappen. In het algemeen worden de overheersende bedekkingen in het schraalland gevormd door soorten als Schapegras, Gewoon struisgras, Struikheide, Dopheide, hier en daar Borstelgras, Pijpestrootje, Bochtige smeie, Tandjesgras, enz. Hiertussen komen in veel lagere bedekkingen soorten voor als Biggekruid, Tormetil, Stijve ogentroost, Klokjesgentiaan, Schapezuring, Veldzuring, Echt duizendguldenkruid, Tengere rus, Trekrus, St. Janskruid, Kruipwilg, Scherm havikskruid en Stijf havikskruid, Buntgras op wat hogere drogere standplaatsen, ea. Ogentroost treft men vnl. aan in 1, terwijl een dichte Klokjesgentiaanpopulatie vooral voorkomt in 2, maar in mindere mate in 3. Soorten die in en langs de greppels werden aangetroffen zijn om. Pitrus, Biezeknoppen, Veldrus, Wolfspoot, Kleine zonnedauw (enkele ex'n), Waterpostelein (vrij veel), Grondster (plaatselijk veel) (in Nederland achteruitgaand), ea. Op veel plaatsen zijn de steilkantjes van de greppels bedekt met een interessante blad- en levermossenflora. Hiervan moet vooral genoemd worden Schoffelmos. Deze soort is in Nederland vrij zeldzaam.

soortenlijst van de vakken 1, 2 en 3.

<i>Achillea millefolium</i>	<u>lo</u>	Duizendblad
<i>Agrostis capillaris</i>	<u>f</u>	Gewoon struisgras
<i>A. stolonifera</i>	<u>f</u>	Fioringras
<i>Betula pendula</i> (kiempl.)	<u>o</u>	Berk
<i>Calluna vulgaris</i>	<u>cd</u>	Struikheid
<i>Cardamine pratensis</i>	<u>r</u>	Pinksterbloem
<i>Carex hirta</i>	<u>o</u>	Ruige zegge
<i>C. nigra</i>	<u>lo</u>	Zwarte zegge
<i>C. pilulifera</i>	<u>o</u>	Pilzegge
<i>Centaureum erythraea</i>	<u>lo</u>	Echte duizendguldenkruid
<i>Cerastium fontanum</i>	<u>x</u>	Gewone hoornbloem
<i>Cirsium arvense</i>	<u>ro</u>	Akkerdistel
<i>C. vulgare</i>	<u>r</u>	Speerdistel
<i>Corydalis claviculata</i>	<u>r</u>	Rankende helmbloem
<i>Corynephorus canescens</i>	<u>lo</u>	Buntgras
<i>Dactylis glomerata</i>	<u>r</u>	Kropaar
<i>Danthonia decumbens</i>	<u>o</u>	Tandjesgras
<i>Deschampsia caespitosa</i>	<u>lo</u>	Ruwe smeie
<i>D. flexuosa</i>	<u>lo</u>	Bochtige smeie

Dipsacus fullonum	<u>s</u>	Wilde kaardebol
Drosera intermedia	<u>r</u>	Kleine zonnedaauw
Epilobium hirsutum	<u>x</u>	Harig wilgeroosje
Epipactis helleborine	<u>s</u>	Brede wespenorchis
Erica tetralix	<u>la</u>	Dopheide
Eupatorium cannabinum	<u>x</u>	Leverkruid
Euphrasia stricta	<u>lf</u>	Stijve ogentroost
Festuca arundinacea	<u>e</u>	Rierzwenkgras
Festuca ovina	<u>lf</u>	Schapegras
F. rubra	<u>lf</u>	Rood zwenkgras
Genista anglica	<u>s</u>	Stekelbrem
Gentiana pneumonanthe	<u>lf</u>	Klokjesgentiaan
Glechoma hederacea	<u>x</u>	Hondsdrif
Gnaphalium uliginosum	<u>lo</u>	Moerasdroogbloem
Hedera helix	<u>x</u>	Klimop
Hieracium laevigatum	<u>or</u>	Stijf havikskruid
H. umbellatum	<u>or</u>	Schermhavikskruid
Holcus lanatus	<u>lf</u>	Gladde witbol
Hypericum perforatum	<u>r</u>	St. Janskruid
Hypochaeris radicata	<u>o</u>	Biggekruid
Ilex aquifolium	<u>r</u>	Hulst
Illecebrum verticillatum	<u>lf</u>	Grondster
Juncus acutiflorus	<u>lf</u>	Veldrus
J. bufonius	<u>lf</u>	Greppelrus
J. conglomeratus	<u>o</u>	Biezeknoppen
J. effusus	<u>lf</u>	Pitrus
J. squarrosus	<u>o</u>	Trekrus
J. tenuis	<u>lf</u>	Tengere rus
Leontodon autumnalis	<u>o</u>	Herfstleeuwetand
Lolium perenne	<u>o</u>	Engels raaigras
Lotus corniculatus	<u>r</u>	Gewone rolklaver
Luzula campestris	<u>o</u>	Gewone veldbies
Lycopus europaeus	<u>o</u>	Wolfspoot
Lythrum portula	<u>lo</u>	Waterpostelein
Molinia coerulea	<u>lfa</u>	Pijpestrootje
Nardus stricta	<u>lo</u>	Borstelgras
Pinus sylvestris	<u>f</u>	Grove den
Plantago lanceolata	<u>fo</u>	Smalle weegbree
P. major	<u>o</u>	Grote weegbree
Poa annua	<u>o</u>	Straatgras
Potentilla erecta	<u>o</u>	Tormentil
Prunella vulgaris	<u>r</u>	Brunel
Quercus robur (kiempl.)	<u>r</u>	Zomereik
Ranunculus acris	<u>o</u>	Scherpe boterbloem
R. repens	<u>o</u>	Kruipende boterbloem
Rubus fruticosus s.l.	<u>r</u>	braam
Rumex acetosa	<u>o</u>	Veldzuring
R. acetosella	<u>lf</u>	Schapezuring
R. conglomeratus	<u>x</u>	Kluwenzuring
Salix repens	<u>x</u>	Kruipwilg
Spergularia rubra	<u>r</u>	Rode schijnspurrie
Trifolium pratense	<u>x</u>	Rode klaver
T. repens	<u>x</u>	Witte klaver

Blad- en levermossen

(bryophyten zijn niet uitgebreid geïnventariseerd; er komen ongetwijfeld meer soorten voor).

Rhytidiadelphus squarrosus
Pseudoscleropodium purum
Dicranum scoparium
Pleurozium schreberi
Polytrichum formosum
P. commune
Orthodontium lineare
Eurhynchium praelongum
Brachythecium rutabulum
Thuidium tamariscinum
Scapania nemorea
Lophocolea bidentata
Jungermannia gracillina
Gymnocolea inflata

op zandig/lemige steilkanten

op zandig/lemige steilkanten

op zandig/lemige steilkanten

Zwammen.

(fungi zijn niet uitgebreid geïnventariseerd; er zullen ongetwijfeld meer soorten voorkomen. Bijgaande paddestoeleninventarisatie is van de hand van J. Verburgh)

Valse cantharel
Gele berkenrussula
Berkenboleet
Nevelzwam
Slanke ammoniet
Grijze regenboogrussula ?

TANSLEY-SCHAAL

d	dominant	> 75 % bedekking
cd	co-dominant	> 75 % bedekking samen met een andere soort
a	abundant	veel bedekkend, doch < 75 % of zeer veel individuen
f	frequent	veel voorkomend, weinig bedekkend, < 5 %
o	occasional	verspreid voorkomend, hier en daar, < 1 % bedekkend
r	rare	zeldzaam, 4 - 8 exemplaren
s	sporadic	zeer zeldzaam, 1 - 4 exemplaren, < 1 % bedekkend
l	local	plaatselijk, in combinatie te gebruiken met de codes d t/m o

In de tabellen worden vaak combinaties gebruikt van de codes d t/m o. De betekenis hiervan kan als volgt worden geïnterpreteerd:

da	dominant	neigend naar	abundant
ad	abundant	idem	dominant
af	abundant	idem	frequent
fa	frequent	idem	abundant
of	hier en daar	idem	frequent
fo	frequent	idem	hier en daar